

זעוממקו של מקרא

דברי עומק
בפדשת השבוע ובמועדים

דברים
שבט חזון - איכה
ה'תשפ"ה

בכל ענייני החוברת ניתן לפנות אל: 052-7675895
גור-אריה צור | מודיעין עילית
להצטרפות לתפוצת מייל leshem895@gmail.com

לעומקו של מקרא דברים - חזון

ויש ליתן את הדעת מה פסל הכא
באמרו **אלה הדברים**.

ולעומקו של מקרא יש לומר, דהכא
פסל כל תוכחות שהיו לפני כן. שמהן
היו בכעס, ומהן במריבה, ומהן
באזהרה, ומהן בענישה.

ואילו תוכחות אלו, אין למעלה מהן.
כי **אלה הדברים** נאמרו **לא בשעת**
כעס ולא בשעת מריבה וענישה, אלא
בעת רצון ובדרך של **ריצוי ופיוס**,
ורמז וכבוד. ולכן נאמר **אל כל**
ישראל. שהוכיח **לכולם** גם לצדיקים
כדי שלא יסורו מן הדרך הטובה.

אלה הדברים אשר דבר משה אל-
כל-ישראל בעבר הירדן במדבר
בערבה מול סוף בין-פארן ובין-תפל
ולבן נחצרת ודי זהב (דברים א, א')

ומפרש אוה"ח הק' **תשע מידות**
טובות יש כאן **כנגד תשעה מקומות**
הנזכרים, כביכול. וכנגד תשע תוכחות
ישיג האדם שלימותו בתשע מידות
טובות.

אלה הדברים. ואמרו רבותינו (רות
רבה פרשה ח') אמר רבי אבא כל
מקום שנאמר **אלה** פסל את
הראשונים.

וכן מובא בזוה"ק (בראשית כ"ד עמ'
ב'), **אלה תולדות השמים ו'הארץ**
(ר"ת תה"ו) **הא** אוקמוה **כל** אַתּר
דְּכְתִּיב **אלה** פְּסַל אֶת הָרָאשֹׁנִים וְאֵלִין
תּוֹלְדֵין דְּתִהוּ דְּאֶתְרִמִּיזוּ בְּקִרְא תְּנִינָא
וְהָאֶרֶץ הִיְתֵה תִּהוּ. וְאֵלִין אֲנֹן דְּאֶתְמַר
דְּקוֹדֶשָׁא בְּרִיד הוּא בְּרָא עֲלִמִין
וּמְחִרִין.

כלומר לדברי הזוה"ק כאן, כשאמר
אלה תולדות השמים ו'הארץ, פסל
את עולם התהו, הנרמז בפסוק.

ובתקוני הזהר תיקונא חמשין, נותן
טעם מדוע באמרו **אלה** יפסול את
הראשונים. **אלה** נדאי פְּסִיל לְקַדְמָאין
דְּאֶמְרוּ (שמות לב ד) **אלה** אלהי"ך
ישראל, דְּאֲנֹן תּוֹלְדֵין דְּתִהוּ, דְּאֶתְרִמִּיז
בְּרָאשֵׁי תִיבִין : ת וְלִדּוֹת הַשָּׁמַיִם וְ
הָאֶרֶץ.

שהאומרים **אלה** אלהיך ישראל הם
תולדות של **עולם התהו** שנפסל ב**אלה**
תולדות השמים ו'הארץ.
לכן באמרו **אלה** פסל את הראשונים.

לעומקו של מקרא דברים - חזון

וזה לשונו: אמר להם משה, ראו מה גרמתם, וגו' מהלך י"א יום, ואתם הלכתם אותו בשלשה ימים. וכל כך היתה שכינה מתלבטת בשבילכם למהר ביאתכם לארץ, ובשביל שקלקלתם, הסב אתכם סביבות הר שעיר מ' שנה. ותוכחה מביאה לענווה.

והיא התוכחה הנזכרת לקמן, (א, לב') ובדבר הזה אינכם מאמינים בה' אלהיכם. ופירש רש"י לפשוטו של מקרא ובדבר הזה שהוא מבטיחכם להביאכם אל הארץ, אינכם מאמינים בו.

ועל דרך הצח, מאמינים קרי עם יו"ד, וכתוב מאמינים ללא יו"ד, ועל דרך אל תקרי. אל תקרי מאמינים אלא מאמינים. שהקב"ה ומשה מאמינים, והם אינם מקבלים אמונתם, שנאמר בדבר הזה אינכם מאמינים. והיו"ד תורה על הרצון הפנימי להאמין. והם הסירו מתוכם רצון פנימי זה.

ויצרו של אדם ירמוז ליו"ד זאת. שהיו"ד היא ראש יצרו של אדם. והיא היסוד לאיזהו גבור הכובש את יצרו.

וסיכום דבריו: בעבר להיות כאברהם העברי, הירגון שיתן בלבו מרדות, במדבר שישים עצמו כמדבר להיות תדיר בענווה, בערבה שהענוה תהיה עריבה לו, מול סוף קרי ביה מול סוף שיהיה סופו מול פניו, שיזכיר לו יום המות ולא יחטא, בין-פארו ויבין-תפל שתהיה תמיד צהלתו בפניו ואכלו בלבו, ולבן, שתמיד יהיה זך וטהור. ונחצרת שיקבע עצמו בלימוד תורה כבחצרות השם, ודי נהב שלא יהיה הזהב נחשב בעיניו ויאמר די לזהב ולתענוגות. ע"כ סיכום דבריו.

ולעומקו של מקרא, לבקש את המידה העשירית של הענווה, שתשלים את תשע המידות למספר השלם, כעשר ספירות. והיכן תמצא.

ולעומקו של מקרא יש לומר שהמידה העשירית תמצא בפסוק הבא, פסוק ב' והיא תקרא מתרב. שמשפיל עצמו כחורבה.

שנאמר אחד עשר יום מתרב הרהר-שעיר עד קנש ברגע. ופירש רש"י שהיא גם היא תוכחה.

לעומקו של מקרא דברים - חזון

והוא המילה **אֵלֶּה**, כדכתיב (כח,סט'): **אֵלֶּה דְּבָרֵי הַבְּרִית.**

ועל פי הסוד, **אֵלֶּה** הוא שם ק' מע"ב שמות היוצאים מפס' ויסע ויבא ויט שבפרשת בשלח, בשיטה השלישית [כמבואר בפירוט בקונטרס לעומקו של מקרא לפר' בשלח, וקחנו משם]. ומובא בספר שרשי השמות לר' משה זכותא שבמידה זו, מידת **אֵלֶּה**, **סוד הגבורה וההתגברות.**

ולעומקו של מקרא יש לומר שהיא מידתה של **לאה**, שבשמה רמוזה מידת **אלה**. שהיתה **מתגברת** על עלבונה, ומצפה מתי **יִלְנֶה** אישה אליה. ולא בכדי נאמר אצלה **יִלְנֶה**, (בראשית כט,לד) שהן אותיות **לא"ה**. כיצד: האות **א** יש בה ו' **נטוי ושני יודי"ן**. ובמילה **יִלְנֶה** יש י בתחילה, וכן **דגש** בלמד הרומז ליו"ד **נוספת**, וכן יש ו' אחרי האות **ל**, והם יחד יצירת האות **א**. נמצא איפוא, שבמלה **יִלְנֶה** טמונה המלה **לאה**. והוא על דרך הרמז.

ולכן זכתה לששה שבטים המורים על ו' היסוד שבשם השם, ורמוז בשמה לא"ה ל"ו. שכן גימטריה של לא"ה

ולעומקו של מקרא נאמר שכנגד תוכחה זו, הנקראת **מִתְרַב**, שלא דבקו בהשגחת ה' להביאם מהרה אל מחוז חפצם, **תתגלה מידה טובה** בכל עוזה ותפארתה, היא מידת **המתגבר על יצרו**, היא גם היא הנקראת **מִתְרַב**.

וכדאמר רבי יהושע בן לוי, (אבות, פ"ו מ"ב) **בְּכָל יוֹם יוֹם בֵּית קוֹל יוֹצֵאת מִהָרָב חוֹרֵב וּמִקְרָנָת וְאוֹמְרָת, אוֹי לָהֶם לְבָרִיּוֹת מִעֲלֻבּוֹנָה שֶׁל תוֹרָה.**

וזו המידה נקראת **מִתְרַב**, ובמדה זו, מידת **מִתְרַב**, יגיע האדם לתיקון מידותיו בעיני **אמונה בהשגחה** ע"י שמתגבר על יצרו, בענוותנותו.

או פֶּלֶךְ לדרך זו, כשם **שהתוכחה העשירית** היא ראש וראשון לכל התוכחות, כתיקונא חמשים בתיקונים, **אֵלֶּה** נדאי פסיל לקדמאין דאָמְרו (שמות לב ד) **אֵלֶּה** אלהי"ך יִשְׂרָאֵל, דאָנוֹן תוֹלְדִין דְּתָהוּ, דאָתְרַמִּיז בְּרָאשִׁי תִיבִין : ת ולדות ה שְׁמִים וְ הָאָרֶץ, כן התיקון העשירי, **הוא ראש וראשון לכל התיקונים**, ל"אלה אלהיך ישראל" ולכל נשמות התהו,

לעומקו של מקרא דברים - חזון

י-ה, לומר ששם י-ה נלווה עם ה-לו
צדיקים שבכל דור, כבקשת לאה ילוה
אישי אלי.

~~~~~

עשר התוכחות כנגד עשר הספירות הק'

ועוד על דרך הסוד תהיינה עשר
התוכחות ותיקונן כנגד עשר הספירות
הק'. כיצד:

בְּעֶבֶר להיות כאברהם העברי, הוא
כנגד **כתר** עליון, מקום האצילות,
שהוא בהיכלו של אברהם אבינו,
כמובא בספר שערי אורה.

הַיְיָדֵן שיתן בלבו מרדות, הוא כנגד
ספירת **הַחֲכָמָה**. וכפי שאמר ר' יוחנן
(ברכות ז.) טובה מרדות אחת בלבו
של אדם יותר מכמה מלקיות וריש
לקיש אמר יותר ממאה מלקיות
שנאמר {משלי יז-י} תַּחַת גְּעָרָה
בְּמִבְּרֵן מִסְּפֹת פְּסִיל מָאָה.

בְּמִדְבָּר שְׁנֵי שֵׁשִׁים עצמו כמדבר להיות
תדיר בענווה, כנגד ספירת **הַבִּינָה**.
שמקור הענווה הוא **בהבנה**, שאין לו
לבשר ודם מה להתגאות בעולם הזה.

בְּעֶרְבָה שהענוה תהיה עריבה לו,
והוא כנגד ספירת **הַחֲסֵד**. שאין לך

הוא ל"ו. והיא המידה כנגד ל"ו
צדיקים שבדור **המתגברים על יצרם**.

ואשר על כן, המידה העשירית
בתוכחה הנקראת **מְחֻרָב**, תיקונה הוא
אֱלֹה דְּבָרֵי הַבְּרִית, שהיא תיקון
לאלה **אלהיך ישראל** שבאה מעולם
התהו הרמוז ב**אלה** תולדות השמים
והארץ, כנ"ל. היא מידת **לאה**,
הרמוזה בבת קול שיוצאת **מְחֻרָב**
ואומרת **אֲנִי לָהֶם לְבָרִיּוֹת מְעֻלְבֹנָה שְׁלִי**
תוֹרָה. אֲנִי לָהֶם נוֹטְרִיקוֹן אֱלֹה.
ובהיפוך נקראת **לאה**. הוא עולם
התיקון לאלה **אלהיך ישראל**.

ולכא מילתא דלא רמיזא באורייתא,
שכן יִלְוֶה מוטעם במהפך. וכן לאה
הוא היפוך לאלה **אלהיך ישראל**,
והיא המשך התיקון לאלה דברי
הברית.

והיא, מְחֻרָב, היא המידה העשירית
בתוכחה, היא המידה העשירית
בתיקון, היא **המתגבר על יצרו**.
שהוא מַאֲסָף ל**כל המידות הטובות**.

ועוד, על דרך הצח, ובשימת לב
יִלְוֶה הן אותיות לו המוקפות באותיות

לעומקו של מקרא דברים - חזון

עד כאן הן תשע מידות כנגד תשעת הימים שיש לתקנם ביותר, ואשר על כן אבלם כבד יותר.

מִחֲרָב היא המידה העשירית כנגד ספירת **המלכות**, כנ"ל, שהיא מידת המתגבר על יצרו בעולם העשייה. והמתגבר נקרא **מלך**, על שם ר"ת **מח לב כבד**, שכל מי **שמוחו** שולט על **לבו ותאוותיו** שבכבד, נקרא **מלך**.

ואשר על כן, במידה העשירית שהיא כנגד **המלכות נתנחם בעשירי** בבוא מלך המשיח לבנות בית מקדשנו בב"א.

^ ^ ^ ^

דרשת מול סוף

אוה"ח הק' למד מכאן שצריך אדם להכניע עצמו ולראות מולו תמיד את סופו. כאמרם שוב יום אחד לפני מיתתך.

ובשימת לב על מה יסד דבריו, יש לומר שדבריו יסודם **בחילוף הניקוד**. בדרך של **אל תקרי**. אל תקרי **מול סוף** אלא . **מול סוף**. שהחליף החולם

חסד גדול מזה שהעבודה על המידות תהיה עריבה ומתוקה. ולכן נאמר (ירמיהו ב, ב') **זָכַרְתִּי לָךְ תִּסֵּד גְּעוּלֶיךָ אֶהְבֵּת קְלוּלֶיךָ לְכֶתֶךָ אֶחְבִּי בְּמִדְבָּר בָּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה.**

מול סוף קרי ביה מול סוף שיהיה סופו מול פניו, והוא כנגד ספירת **הגבורה**, שיזכיר לו יום המות ולא יחטא, ואין לך גבורה גדולה מזו.

בין-פאָרן וּבֵין-תִּפְּל שתהיה תמיד צהלתו בפניו ואֶבְלֹו בלבו, והיא כנגד ספירת **התפארת**. והיא נוטריקון **תִּפְּל פֶּאָרן**.

וּלְבֹן, שתמיד יהיה זך וטהור והיא כנגד ספירת **הנצח**, ספירתו של משה רבנו ששימש בימי המילואים בבגדי לבן,

וּתְצַרֵת שיקבע עצמו בלימוד תורה כבחצרות השם, והיא כנגד ספירת **ההוד**, ספירתו של אהרון הכהן שנאמר בו [בעניין המנחה] **בְּתִצֵּר אֶהְל־מוֹעֵד יֹאכְלוּהָ (ויקרא ו, ט')**

וְדִי זָהָב כנגד ספירת **היסוד**, שלא יהיה הזהב נחשב בעיניו ויאמר די לזהב ולתענוגות ולכל מילי דתאוות.

לעומקו של מקרא דברים - חזון

ואשר על כן יובן על נכון שיר
הספירות, הוא שיר ההשתוקקות של
האדם אל בוראו:

אַל מְקוֹם רוּם
הַחוֹלַם הַנִּכְסֵף
שֵׁם אֱהִיָּה
לְעֵת נֶאֱסֵף
מֵאֲדָנֵי הַהוֹיָה
לִף אֱהִיָּה.

וכשאומר הכתוב מול סוף,
התוכחה באה מלמעלה למטה. מרום
החולם הנכסף אל האדם אשר בו יצר
הרע של היסוד מורידו מטה מטה,
והוא הסוף הארצי והגשמי של שאול
תחתית.

אך בעת חילוף הטעמים, כשאדם
נמצא בתשובה ורואה עצמו מול סופו,
והוא מול סוף, אזי הנפש נכנעת
ונכספת אל רום מעלת החולם הנכסף,
שם יהיה לעת נאסף עם נשמתו
בשורש האצילות של אהיה,
והכנעתו נובעת לא מתוך שפלות כי
אם מתוך נשגבות כעין נכספה וגם
כלתה נפשי לחצרות ה', ולהיות מן
השבים בכל לבבם ובכל נפשם.

~~~~~

בשורק והשורק בחולם. ויש להבין
עומק הענין.

ועל דרך הסוד יש לומר, שחולם ו'
[חולם מלא] הוא ניקוד של תפארת
העולה עד הכתר העליון שם יו"ד
דאצילות ובקוצו של יו"ד חולם חסר
הוא החולם הנכסף שם מידת "אהיה",
מקום אסיפת הנשמות. הוא ראש
ההשתלשלות של הספירות. ושורק ו'
הוא הניקוד של היסוד, אשר ממנו
תוצאות המלכות, היא השגחת ה'
בעולמו. כדכתיב אָרְץ אֲשֶׁר-ה' אֱלֹהֶיךָ
דָּרַשׁ אֹתָהּ, תָּמִיד עֵינֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בָּהּ
וגו' (דברים יא, יב').

והם שתי קצוות של הספירות. והוא
כעין סולם יעקב. מצד אחד ראשו
מגיע השמימה, הוא מְקוֹם רוּם הַחוֹלַם
הַנִּכְסֵף, שֵׁם אֱהִיָּה ה' בכתר
העליון, שֵׁם המקום בו הנשמות
נאספות לעת פקודה. ומן הצד השני,
מקום בו סולם הספירות מוצב ארצה,
שֵׁם היסוד והמלכות, שֵׁם אֱהִיָּה ה' אֱלֹהֵינוּ
אִד'נִי', והוא יסוד לסולם הספירות
כאֲדָנִי המשכן אשר תחת הקרשים.
וסולם הספירות בשם י'הו'ה' יְקָרָא,
ואשר על כן תחתית סולם הספירות
בְּשֵׁם אֲדָנִי הַהוֹיָה יְכוּנָה.

לעומקו של מקרא דברים - חזון

אילו הייתי יודע שיש רק עשרים הייתי פותח בבקשה על עשרים וכו'. וכשהגיע לעשרים אמר **הואלתי לשון ריצוי**. וכאמרו, אני הוא **שפתחתי** במספרים, לכן **אולי אֶרְצֶנָּה** בהמשך בקשתי על **עשרים** וכו'.

ולעומקו של מקרא יש ליתן טעם מדוע רש"י פירש כן לעניין באר משה את התורה הזאת, **הואיל לשון התחיל**. וכי בערבות מואב התחיל והרי במעמד הר סיני התחיל.

אלא מאי **התחיל**, כאברהם אבינו. כשם שאברהם **התחיל** עם המספר חמישים, לכן הוא יכול **להמשיך** עם שאר המספרים, ארבעים שלשים עשרים וכו'.

כן גם בביאור התורה הק' הואיל משה באר את התורה הזאת, **התחיל**, **וההתחלה של משה רבנו בביאור התורה נתנה פתח ותנופה לכל התלמידים** שבכל הדורות **לבאר ולהוסיף** בתורה לקח ופלפול ודרש ופשט ורמז וסוד.

והכל מכח ההתחלתו של משה רבנו. הוא ענין ההתחלה של "הנה נא

דרשת הוֹאֵיל מִנְּשָׁה

הוֹאֵיל מִנְּשָׁה בְּאֵר אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת לְאֹמֶר (א,ה').

הוֹאֵיל. פירש"י **התחיל**, כמו בבראשית יח, כז. **הנה נא הואלתי**. ובבראשית שם פירש רש"י עה"פ הִנֵּה נָא הוֹאֵלְתִּי, **רציתי**.

ולכאורה נראה פירושו כסותר עצמו, שכאן פירש **התחיל** ושם פירש **רצה**. אך **בשימת לב** לפסוקים בבראשית נראה כי אין כאן סתירה כלל. שהרי בבראשית נכתבת המילה הואלתי **פעמיים**. פעם אחת בתחילת דבריו, שם אברהם אבינו מבקש על אנשי סדום אם יהיו שם חמישים, ארבעים שלשים וכו', ופעם שניה באמצע דבריו, כשהגיע לבקש על עשרים הצדיקים.

ומה שרש"י הביא כאן כראיה שהואיל הוא לשון התחלה הוא מה"הואלתי" **הראשון** שבבראשית. וכביכול אומר אברהם להקב"ה, אֵל יִרְאֶה ויכוחי לפניך כעזות פנים. שהרי יכול אני להתוכח על המספרים **כי אני הוא שהתחלתי** עם המספר חמישים.

לעומקו של מקרא דברים - חזון

הואלתי".

לכן הכתוב אומר **הואֵל מֹשֶׁה בְּאֵר**
אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת לְאָמָר. מאי **לְאָמָר**.
לְאָמָר לישראל שבכל הדורות, "כתבו
לכם את השירה הזאת", "למדה את
בני ישראל שימה בפיהם".

וכאמרו, **כשם שאני מבאר אותה**,
כן **על כל תלמיד ותלמיד לבארה**
ולחדש בה חידושיו, ולהוסיף בה לקח
ופלפול וחידושי פרד"ס. ואע"פ שהכל
ידוע לי, כביכול כך אומר משה רבנו,
על כל אחד ואחד **החובה והזכות**
לחדש בה. ועל כן אמרו אפילו מה
שתלמיד ותיק יאמר לפני רבו נאמר
כבר הלכה למשה מסיני. **וכל**
החידושים של כל התלמידים שבכל
הדורות הם **מכח ההתחלה של משה**
רבנו.

ולכן נאמר הזאת. בְּאֵר אֶת-הַתּוֹרָה
הַזֹּאת כלומר מה שבאר **בתחילה**, היא
אותה התורה **הזאת שעתידי תלמיד**
ותיק לחדש לפני רבו. ומי הוא רבו,
הוא משה רבנו.

ולעומקו של מקרא ועל דרך הצח
נֶאֱמָר כי "הואֵל" היא מידתו של
משה רבנו. **להתחיל כל פעם מחדש**

בתנופה חדשה כעין והיו בעיניך
כחדשים. ואשר על כן ינתן טעם
לאומרו [בראשית ב, כא'] **וַיֹּאֶל מֹשֶׁה**
לְשִׁבְתָּ אֶת-הָאִישׁ. ויתפרש **לְשִׁבְתָּ**
מלשון **ישיבה** ומלשון **תשובה**.
שבשבתו עם האיש יתרו, בזה **התחיל**
להחזירו **בתשובה**. ולכן כתיב **וַיֹּאֶל**
מֹשֶׁה, והוא לשון **הסכמה**, וגם לשון
התחלה כנזכר. שבהסכימו לשבת את
האיש, בזה גם **התחילה** חזרתו של
יתרו בתשובה.

^^^

דרשת בְּאֵר אֶת-הַתּוֹרָה

בְּאֵר אֶת-הַתּוֹרָה פִּירֵשׁ רש"י
בשבעים לשון פירשה להם: **ומסביר**
השפתי חכמים כיצד הגיע רש"י
לחשבון זה: מדכתיב כאן **בְּאֵר אֶת-**
הַתּוֹרָה ובפרשת כי תבא (כז,ח) כתיב
וְכַתְּבָהּ עַל-הָאָבְנִים אֶת-כָּל-דִּבְרֵי
הַתּוֹרָה הַזֹּאת **בְּאֵר הַיָּטֵב**, והיטב
מתגלגל [כשיר המרובע] בצירופו
שבעים: ה' ה"י ה"ט היט"ב.

ויש לשאול לפירש"י, שפירש
בשבעים לשון. והרי נאמר וזאת

לעומקו של מקרא דברים - חזון

לשון, כפי שמצאנו ביוסף הצדיק שלימדו המלאך גבריאל ליוסף שבעים לשון ובזה העמידו על שבעים ואחד לשון עם לשון הקדש כמובא במסכת סוטה [לו:]: ובפירוש רש"י על התורה [בראשית פרק נ, פסוק ו'].

והמהר"ל בתפארת ישראל גבי **שנים מקרא ואחד תרגום** כותב שהם כנגד ג' חלקי הנשמה. נפש רוח נשמה. ובעוד שה"שנים-מקרא" הם כנגד בניית המסד של **נפש ורוח, התרגום** בא ממקום גבוה מאד לבניין תיקון הנשמה.

ואשר על כן יש לומר, כשם שלשון ארמ"י הוא המשלים ללימוד התורה בשנים מקרא ואחד תרגום, כדברי המהר"ל הנ"ל, כן לשון ארמ"י בכלל הוא המשלים לשבעים ואחד לשון יחד עם לשון הקדש. ורמז לכך ארמ"י בגימטריה שבעים ואחד, כאשר תיחשב האות "ר" בגימטריה קטנה ערך של עשרים.

ועל דרך הצת, זה שאמר דוד המלך ע"ה [תהלים יט, טו'] **יְהִי לְרִצּוֹן אֱמָרֵי פִי**, אמר"י לשון ארמ"י וירמוז **לשבעים ואחד** לשון כנ"ל,

התורה אשר שם משה לפני **בני ישראל**, ולכאורה **מה צורך** לבני ישראל **בשבעים לשון**.

ולעומקו של מקרא יש לומר, שגם **השבעים לשון הם בשביל בני ישראל**, עת יצאו לגלות המדבר, ויהיו באשר יהיו, **וידברו בכל לשון שידברו**, יתקיים בהם **והגית בו יומם ולילה**.

או כלך לדרך זו, שכל תרגום הרי הוא כפירוש, ולכן **באר היטב** הוא **בשבעים פנים לתורה הוא בשבעים לשון**.

או כלך לדרך זו, **באר לשון באר**. באר מים חיים. שכל השבעים לשון הם מאותה באר ולאותה הבאר, **שנאמר הפוך בה והפוך בה דכולה בה**.

ועל דרך הצת, באר אותיות גבריאל. על דרך של **אות מתקדמת**. ב' היא ג', א' היא ב'. הרי ג'ב', ר' של באר הרי ג'ב'ר', י' של האות ב"ת הרי ג'ב'ר'י', אל' של אל"ף, הרי **גבריאל**.

לומר לך שהמלאך **גבריאל** היה עם משה בבארו את התורה בשבעים

לעומקו של מקרא דברים - חזון

ויש לומר שאכן היו גדולי הנבונים בדורו של משה רבנו אך **לא הוצרכו לבינתם**. שהרי **נבון** הוא **המבין דבר מתוך דבר**. וכל זמן שמשה חי הכל היה ברור ללא שאלות וללא מחלוקות. שכל דבר הצריך בירור, ישאל משה את ה' וה' ישיבו. ולכן בימי משה לא היתה **מציאות** של **צורך בנבונים**. זה שנאמר **ונבונים לא מצאתי**.

אבל לעתיד לבוא, כאשר לא יהיה פסק הלכה מן השמים כבימי משה רבנו, ואדרבה לא בשמים היא, ותהיה האמת נעדרת, יצטרכו הדיינים להיות **נבונים**, ולהבין דבר מתוך דבר.

וכן מדויק בפסוק. הָבֹי לָכֶם לַעֲתִיד לְבֹא, אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְנִבְוִנִים וִידְעִים. אבל **עתה** נֶאֱלָח אֶת-רְאֲשֵׁי שְׁבֻטֵיכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וִידְעִים וְאַתָּן אֲתֶם רְאֲשִׁים עָלֵיכֶם.

וכן יש לדייק, שלעתיד לבא נאמר **ואשימם** בראשיכם, ומדויק ברש"י שהוא לשון **אשמה**. שהאשמה נופלת על מי שמבין דבר מתוך דבר. אם טעה הרי האשמה בו. **וזה לעתיד לבוא**. אבל עתה ואתן, ללא אשמה, ולכן כתיב **ואתן** ולא כתיב **ואשים**.

ויכוון למה שאמרו במסכת סוטה הנ"ל: תפילה - בכל לשון.

נמצאו מי הבאר אשר הואיל משה לבארם היטב **בשבועים** לשון לתפארת התורה, **מיטיבים** עם לשון הקדש להיות לה לתפארה גם לגבי תפילה.

^^^

וְנִבְוִנִים וְאַשִׁימָם

הָבֹי לָכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְנִבְוִנִים וִידְעִים לְשִׁבְטֵיכֶם וְאַשִׁימָם בְּרֹאשֵׁיכֶם: {טו} וְאַלֶּח אֶת-רְאֲשֵׁי שְׁבֻטֵיכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וִידְעִים וְאַתָּן אֲתֶם רְאֲשִׁים עָלֵיכֶם וגו' (א, יג'טו')

ופירש"י וְאַלֶּח אֲנָשִׁים חֲכָמִים וִידְעִים, ונבונים לא מצאתי.

ויש ליתן טעם מה הפשט ונבונים לא מצאתי. והרי גדולי תורה היו בימי משה רבנו, ובראשם עתניאל בן קנז שהחזיר ג' אלפים הלכות שנשתכחו בימי אבל משה על ידי פלפולו בבית המדרש.

לעומקו של מקרא דברים - חזון

שמשותיהם של ישראל תלויות
בראשי דייניהם. **אבל לא שתחסר**
היו"ד מן הכתוב ח"ו.

ולעומקו של מקרא יש לפתור כנ"ל
ברש"י פסוק ט"ו **ונבונים לא מצאתי**.
שהיו"ד תרמוז על בינה שנתן ה'
באדם. **וכאומרו**: אם יש בשופט בינה,
נאשקם כתיב. עם יו"ד. ואם תחסר
בשופט בינה, הרי **נאשקם** כתיב, חסר
יו"ד.

ועל דרך הרמז והסוד, **נאשקם** הן
אותיות **אש ומים**. **שהחכמה** היא יסוד
המים היא **החסד**, **והבינה** היא יסוד
האש היא **הגבורה**. ואם תחסר האות
יו"ד מן המים, תקרא המילה **נאשקם**,
ותהיה תגבורת הדינים והגבורה, ולא
יתקיים עולם חסד יבנה, והשופט יטעה
במיוזג שכלו, ותבוא עליו האשמה.
נאשקם יהיו אותיותיה **מום אש**. הוא
המום שבאש כשהיא ללא חסד. ולכן
במילה **בינה** יש יו"ד. היא היו"ד של
החכמה, ליתן את של זה בזה וכו'
ולמזג את הגבורה בחסד.

שעתה אין אשמה **כי אין טעות** כי
הכל כשולחן ערוך המסודר בידי גבוה
מעל גבוה, כי המשפט לאלקים הוא.
ולכן **ונבונים לא מצאתי**.

ובזה תתורץ תמיהה על פירש"י.
שפירש **נאשקם** כתיב **חסר יו"ד**,
נאשקם כתיב, למד שמשותיהם של
ישראל תלויות בראשי דייניהם, שהיה
להם למחות ולכוון אותם לדרך
הישרה.

ובשימת לב למעין תחזינה עינינו
מישרים שכתוב **נאשקם**. כתיב מלא
עם יו"ד. ומה זה שפירש"י **נאשקם**
כתיב **חסר יו"ד**.

ועוד, שהם דברי **המדרש רבה**, רק
המדרש **לא ציין חסר יו"ד**.

ואכן, בחידושי הרש"ש על המדרש
רבה [הרה"ג ר' שמואל שטראשון]
כתב שהתוספת **חסר יו"ד**, שברש"י
היא תוספת של **תלמיד טועה**.
וכוונת רש"י **לעולם** כהמדרש רבה
שכתוב **נאשקם** בשין שמאלית,
וכאילו כתוב **נאשקם** בשין ימנית.
ומה שהחסיר את היו"ד בפירושו,
ואמר **נאשקם** כתיב, כדי ללמוד

לעומקו של מקרא דברים - חזון

ומבפּה הנביא, איכּה כביכול סתּה מדרכּה, וְאַיִה משאלות הלב. או יאמר איכּה סתּה ירושלים מדרך משאלות לבנו וכפי שדרש ר' יוחנן (סוכה מא ע"א) על הפסוק בירמיהו (ל"ז) " כִּי אֶעֱלֶה אֶרְכָּה לָךְ וּמִמְכֹּתֶיךָ אֶרְפָּאךָ נָאִם יְהוָה כִּי נִדְחָה קָרָאוּ לָךְ צִיּוֹן הִיא דְרֹשׁ אֵין לָהּ, דְרֹשׁ אֵין לָהּ, מַכְלָל דְּבַעֲי דְרִישָׁה. ודרישה זו היא להיות ירושלים הבנויה משאלת כל לב.

ועוד יש לומר על דרך דיוק הלשון. מִמְּנוּ יסבול שני פירושים. הא' מִמְּנוּ מאיתנו, והב' מִמְּנוּ כביכול מהקב"ה. וזה הוא לשון שְׁגָבָה. כמו שנאמר לגבי הקב"ה כִּי נִשְׁגָּב שְׁמוֹ לְבָדּוֹ (תהלים קמח, יג). ושום עיר לא עמדה בפני הקב"ה. ועל כן לא שגבה מִמְּנוּ מאיתנו, כי לא שגבה מִמְּנוּ מאתו יתברך. כי הוא הנלחם לנו. וזה שמסיים הפסוק אֶת-הַפֶּלֶל נָתַן ה' אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ. אֶת כָּל מִשְׁאֲלוֹת לִבָּנוּ.

^ ^ ^ ^

וַיִּתֵּן ה' אֱלֹהֵינוּ בְּלִבֵּנוּ גֵם אֶת-עֹג מֶלֶךְ-הַבָּשָׁן וְאֶת-פֶּל-עֲמֹ וְנִפְּהוּ עַד-בִּלְתִּי הַשָּׂאִיר-לִי שְׁרִיד (ג,ג)

לֹא הִיְתָה קִרְיָה אֲשֶׁר שְׁגָבָה מִמְּנוּ אֶת-הַפֶּלֶל נָתַן ה' אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ (ב,לו')

יש לשאול מדוע השתמש הכתוב בלשון קריה ולא עיר. ועוד יש לשאול מדוע נקט הכתוב בלשון שְׁגָבָה. לא עמדה בפנינו הוי ליה למימר. ועוד, מה הוא השבח הגדול, והרי קריעת ים סוף, והרי נחלי ארנון וכו' וכו'.

ויש לומר על פי הכתוב בפרשת מסעי והקרייתם לכם ערים לשבת. ופירש"י שם וְהִקְרִיתֶם לְשׁוֹן הַזְמִנָּה. והיא כעין משאלת הלב. וזה הוא לשון קִרְיָה. עיר שהיא משאלת הלב. וזה שבח גדול לקב"ה שגם משאלות הלב והזמנת הלב הכל נתן בידינו.

ועל דרך הצח, קִרְיָה ר"ת קורא יה מחשבותינו. שלא היתה קריה, לא היתה עיר אשר בקשנו לנו אשר שגבה ממנו.

ובזה ינתן טעם לנבואת ישעיהו איכּה היתה לזונה קריה נאמנה. שהעיר ירושלים היא משאלת כל לב, להיות קריה נאמנה נשגבת בקדושה.

לעומקו של מקרא דברים - חזון

ויש לפרש מרישא דענינא. **שעוג** מלך הבשן היה שם והיינו **משתה גדול** שגדולי העולם היו שם, וכולם קנטרוהו לעוג בדברים על שאמר שאין שרה יולדת, והנה לעיני כולם בן לשרה.

ועוג זלזל באותה עת במתנת המלך ואומר שאצבע אחת קטנה שלו יכולה למעך את יצחק. יצתה בת קול מן השמים, ואמרה שעתידי עוג להינתן ביד משה מצאצאי יצחק.

ועל זה אמר ר' לוי, שלא נדנדה עריסה **אלא** בבית אברהם אבינו, וכוונתו לעריסה של **עוג** מלך הבשן שבה הוא משתבח, ככתוב **הנה ערש ערש ברזל קלה הוא ברבת בְּנֵי עַמּוֹן, ובתרגום יונתן** הנה ערשו ערש ברזל בארכיון ברבת עמון, וכוונתו בזה שכל העולם יבוא ויראה את עריסת הברזל של **עוג** כבר בהיותו תינוק. **ובא ר' לוי לומר**, שיימסר עוג ביד משה, שהרי עריסתו ערס ברזל **נתנדנדה** כלומר **נתערערה**, כבר בבית אברהם, **למפרע**. שכבר אז בבית אברהם נגזר עליו **שיימסר ביד משה למרות גודלו וחוזקו עוד מימי ינקותו**.

^^^

עד-בלתי השאיר-לו שריד.

לו מוטעם בטיפחא, והוא כעין הפסקה קלה ואינו בהכרח מחובר לשאחריו. **ואשר על כן יָדַרְשׁ, שבכל אופן השאיר-לו שריד, והשריד הוא עוג** מלך הבשן, **כדי שיראה בעוצמת עם ישראל בטרם ימות.**

וזה שכתוב לקמן **כי רק-עֹג מֶלֶךְ הַבְּשָׁן נִשְׂאָר מֵיָתֵר הַרְפָּאִים. ומוטעם בגרשיים לומר שכשם שנגרש מעמו כן נגרש מעולמו.**

^^^

לא נדנדה עריסה

כי רק-עֹג מֶלֶךְ הַבְּשָׁן נִשְׂאָר מֵיָתֵר הַרְפָּאִים הֵנָּה עֲרֻשׁוֹ עֲרֻשׁ בְּרִזָּל קֶלֶה הוּא בְּרַבַּת בְּנֵי עַמּוֹן (ג,יא')

יש ליתן טעם מדוע יזכיר הכתוב את **עריסתו של עוג**. והרי כבר ידענו את גבהו של **עוג** שרק קרסוליו היו בגובה **שלשים אמה**.

ויובן על פי מה שמובא במדרש פרשת וירא, עה"פ "ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק". אמר ר' לוי **לא נדנדה עריסה אלא בבית אברהם אבינו**. וצריך ביאור.

לעומקו של מקרא דברים - חזון

כהמשך הפסוק בישעיהו שם: **יַעֲשֶׂה לְמַחֲכָה לוֹ. וְכָלֵב הוּא בְּדִרְגָּה שֶׁל מַחֲכָה לוֹ. לִכֵּן הוּא יִרְאֵנָה אֶת יִשְׂרָאֵל, הוּא יִרְאֵנָה אֶת מָה שֶׁלֹּא יִרְאֶה אֲנוֹשׁ זֹולָתְךָ אֱלֹקִים.** על כן נאמר זולתי. **זֹולָתִי כָּלֵב בֶּן-יִפְנֶה הוּא יִרְאֵנָה.**

וּבִזָּה יִמָּצֵא נַחַת לְשׂוֹאֲלִים, הרי לא רק כלב ויהושע זכו, והרי מתי מְדַבֵּר האחרונים שקמו מקברותיהם בט"ו באב ועוד כהנה וכהנה.

אַלֹּא יֵשׁ לֹמֵר, אפילו אלו שנשארו בחיים, גם אם יכנסו לארץ, **לֹא יִזְכּוּ לִרְאוֹת אֶת הַנְּסִים הַגְּלוּיִים.** אלא הכל יִרְאֶה לָהֶם כִּהְנַהְגָּה טַבְעִית. **זֹולָתִי כָּלֵב בֶּן-יִפְנֶה הוּא יִרְאֵנָה.** וכן כל הראויים לכך כמוהו, יראו את ההנהגה הנסית גם בהנהגה הטבעית.

וְעַל דֶּרֶךְ הַצָּח, ודרך הטעמים, מוטעם **זֹולָתִי** בגרשיים. שכל מי שאינו **כָּלֵב בֶּן יִפְנֶה הַמְּפָנֶה** את **לְבוֹ לֵאבָיו שְׂבִשְׂמִים**, כביכול **מְגֹרֵשׁ** מלראות את הנסים הגלויים. ואשר לכו פונה אל אביו שבשמים מְתַקִּים בוּ הֵדֵא דִידִי. זה שלי הוא. והוא אומרו **זֹולָתִי.** כנוטריקון, בזו המידה להיות אֲתִי.

^^^

זֹולָתִי כָּלֵב בֶּן-יִפְנֶה הוּא יִרְאֵנָה
(א,לו')

לְפִי הַלְשׁוֹן היה צריך לומר **זולת כלב.** ומאי **זֹולָתִי.**

וְעַל דֶּרֶךְ הַרְמָזוּ יש לומר כעין שאמרו [ברכות לד'] אמר רבי יוחנן כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל לעולם הבא **עֵינִן לֹא רְאִיתָה, אֱלֹהִים, זֹולָתָךְ** וכונתם בזה שזו **דרגה נעלה** שאין לילוד אשה כל השגה בה רק לפני הקב"ה גלוי וידוע סודה.

וּפֶשֶׁט הַדְּבָרִים שעין אדם לא ראתה, זולתך אלקים, אשר רק אתה ידעת. וכך אמר הקב"ה **אִם יִרְאֶה אִישׁ בְּאַנְשִׁים הָאֵלֶּה הַדּוֹר הָרַע הִנֵּה אֵת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָתֵת לְאַבְרָהָם,** דרגה עליונה זו של טוב הארץ אי אפשר להשיג על ידי אנשים בעלי מידות לא טובות. ובדור הזה נמצא אחד אשר יכול לראות את טוב הארץ בשרשה, והוא כלב בן יפונה, אשר פינה מלבו כל מידה רעה **וּכְלָבוֹ כֵּן פִּי וְרֹאוֹי הוּא לְדִרְגָּה זוֹ שֶׁל עֵינִן לֹא רִאתָה, אֱלֹקִים, זֹולָתָךְ.**

וְאֲשֶׁר עַל כֵּן אמר הקב"ה **זֹולָתִי כָּלֵב.** באשר פיו **כָּלָבוֹ.** ודייקא נמי,

לעומקו של מקרא דברים - חזון

ויעק את בני פעמיים, בית מקדש ראשון ובית מקדש שני. [וכל המעיקים בשם עֲשׂוּ וְכֹנֵנו]. אך כל זמן שידו אוחזת בעקב עשו לא יוכל ליעקב, עד בנין בית המקדש השלישי כאשר יתקיים בו לשפוט את הר עשו, בב"א.

וכן ידויק על דרך הטעמים, שכן המילה עַד מוטעמת בטיפחא, והיא כעין הפסקה קלה, ואשר על כן תידרש לעצמה כנ"ל. וכאומרו: כִּי לֹא-אֶתֶן לָכֶם מֵאֲרָצָם עַד, עד אשר יעלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו, אז אתן לכם מִדְרֶךְ כַּף-רֶגֶל, בזכות אשר ידו של יעקב אוחזת בעקב עשו.

^^^

יְהוֹשֻׁעַ

וְאֵת-יְהוֹשֻׁעַ צִוִּיתִי בְּעֵת הַהִוא לְאֹמֶר וְגו'. (ג, כא')

יש ליתן טעם מדוע לפני הכניסה לארץ, נכתב יְהוֹשֻׁעַ מלא, עם ו'ו בסוף תיבת שמו, בנוסף לאות ו'ו

עַד מִדְרֶךְ כַּף-רֶגֶל

אֶל-תִּתְּגֵרוּ בָּם כִּי לֹא-אֶתֶן לָכֶם מֵאֲרָצָם עַד מִדְרֶךְ כַּף-רֶגֶל כִּי-יִרְשֶׁה לַעֲשׂוֹ נְתַתִּי אֶת-הָר שְׁעִיר (ב,ה')

עַד מִדְרֶךְ כַּף-רֶגֶל. יש ליתן טעם מדוע אמר מדרך כף רגל דווקא בעשו. ויש לומר, שכל זמן שידו של יעקב אוחזת בעקב עשו, אין לנו אחיזה במדרך כף רגל בארצו. שאם לא כן, יבוא מדרך כף רגל שלנו, ויבטל את ידו אוחזת. כי ידו אוחזת היא לדורות. ועשו ירגיש את אחיזה יעקב בעקבו עד "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה".

וכן הוא אומר ויעקבני זה פעמיים. ואשר על כן כתבה התורה את אחיזה יד יעקב בלשון הווה. וידו אוחזת בעקב עשו. עד יעלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו.

ובינתיים כדי לעקור אחיזתו של יעקב שרף עשו את ביתנו, ורמזו הכתוב (בראשית כז, לו') וַיַּעֲקֹבֵל זֶה פְעָמִים אֶל תַּקְרָא ויעקבני אלא ויעקב בְּנִי. והוא לשון עקה צרה וצוקה.

לעומקו של מקרא דברים - חזון

בתחילתו.

וכגון תחילת שמו הוא רוב שם הוי"ה.
יה"ו **שהם חכמה ובינה** (י-ה) והאות
ו' הראשונה בשמו מנוקדת **בחולם ו'**
כעין ראש הסולם המגיע השמימה.
האות **ש** היא קיצור של שם ש-די.
והוא שמו של **שר הטבע** מטטרו"ן,
ומכיון שיהושע הוא תחילת הנסים
הטבעיים נקרא **ש** בשמו. והאות **ע**
שבשמו בגימ' **אדנ'י** ועוד **ה**, והשם
אדנ'י מורה על מלכותו ית' בעולם
הטבע. והאות **ה** שנותרה מאדנות
כנ"ל, מצטרפת לשלש אותיות
ראשונות בשמו של יהושע, הרי בשמו
יהו-ה, **שם הרחמים של הנסים**
הגלויים.

ואשר על כן נתן לו משה ליהושע
את האות ו' בשורוק, שיהיה תמיד
כסולם המוצב ארצה (ו' היסוד) בנוסף
לאות ו' בחולם **שראשו מגיע**
השמימה. וביותר נזקק לכך כאשר
הנהגת ארץ ישראל היא בנסים
הנסתרים. שיהיה **מחובר** כל העת
לשפע הנסים הגלויים שהם ממקור
הרחמים המתגלים באות ו' בחולם.

ולעומקו של מקרא יש לומר
שבטרם הכניסה לארץ מסתיימים
הנסים הגלויים שבהנהגת משה רבנו,
ומתחילים הנסים הטבעיים הנסתרים
שבהנהגת יהושע בן נון. לכן ניתנה ו"ו
נוספת בסוף תיבת יהושע, **לחבר בין**
הנסים הגלויים והנסים הנסתרים.

ועל פי הסוד ה'חולם' ו' הוא
במרומי הספירות במקום האצילות,
הוא קוצו העליון של יוד-חכמה-
סתומה, מקום אה"ה הנכסף בכתר
עליון. והאות ו' בשורוק תזקה על
ספירת היסוד שהיא **בשיפולי** תחתית
סולם הספירות, יסוד-מלכות.

ואשר על כן הוסיפה התורה שורוק
ו' בשמו, **יהושע** המורה על היסוד
בעולם הטבעי. שיהיה מחבר בין
הנסים הגלויים להנסתרים.

וכדי לחזקו בארץ הנסים הנסתרים נתן
הקב"ה בשמו של יהושע בנוסף
לשורוק עוד כמה שמות ה' מהם בנגלה
מהם בנסתר.

לעומקו של מקרא דברים - חזון

ועוד, יש לעיין מה בא לומר באומרו **פִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַנִּלְתֶּם לָכֶם**. והלא מילתא דפשיטא היא. **אלא** כפי המובא לעיל (ואת יהושוע ג, כא), שהשגתו והשגחתו יתברך בארץ היא על דרך **הטבע**, ועל כך מורה שם אלקים, כי אלהים בגימ' הטבע. ובא הפסוק לומר **שֶׁאֵין כֵּן יֵשׁ** להתחזק באמונה, **שֶׁה' הוּא** האלקים. והדגש כאן הוא על שם ה'. **ה' שהוא הוֹי"ה בגילוי**, הוא האלקים אשר אתה רואה הנהגתו בהסתר. ושלא נטעה ח"ו לומר כוחי ועצם ידי, אלא **ה' הוּא** הנותן לך כח לעשות את החיל הזה. ולזה הדגיש הפסוק, **פִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַנִּלְתֶּם לָכֶם**.

^^^

להפטרת דברים

מפטירין בנביא ישעיהו פרק א' פסוקים א'-כז, נבואה הפותחת במלים **חֲזוֹן יִשְׁעִיהוּ בֶן אֲמוּץ**, ורובה תוכחה ואף כעין קינה על העתיד, ובסיומה פסוקי נחמה אשר בהן כח ועצמה לקדם פני הרעה ואף לבטלה אם בקולו ישמעו לשוב בתשובה

ובזה שנתן ליהושוע את האות ו' בחולם בנוסף לאות ו' בשורוק, בזה נעץ סופה של הפרשה בתחילתה. **זה שנאמר מֹל סוֹף, וכפירוש אוה"ח הק' לעיל** אל תקרי מֹל סוֹף **אלא** מול סוף. שיקדים את ה"ארצה" ל"השמימה", שכן מוצב ארצה הוא המול והשמימה הוא כביכול הסוף, סוף **הארציות**. וכך יוליך את כל עם ישראל מחיל אל חיל, מכיבוש **הארץ**, היא כיבוש **הארציות** עד כיבוש **מרום מקדשנו** היא כיבוש **הרוחניות**, עת יעלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה, וראו כל אמי הארץ כי שם ה' נקרא עלינו בבנין בית מקדשנו בב"א.

^^^

לֹא תִירָאוּ פִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַנִּלְתֶּם לָכֶם. (ג, כב')

לֹא בטיפחא. **הוּא** בטיפחא. והוא הפסקה קלה. ולא בהכרח נדרשת לשאחריו, אלא היא קצת בפני עצמה. כאומרו: אם **לא תדע** פִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם **הוּא** הַנִּלְתֶּם לָכֶם, אז כן **תִּירָאוּם**. אך אם תדע פִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם **הוּא** הַנִּלְתֶּם לָכֶם, אז **לא תִירָאוּם**.

לעומקו של מקרא דברים - חזון

שלימה: **ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה.**

פסוקי ההפטרה:

{א} חזון ישעיהו בן אמוץ אשר חזה על יהודה וירושלם בימי עזיהו יותם אחז וחתניהו מלכי יהודה: {ב} שמעו שמים והאזיני ארץ כי יהנה דבר בנים גדלתי ורוממתי והם פשעו בי: {ג} ידע שור קנהו ונחמור אבוס בעליו ישראל לא ידע עמי לא התבונן: {ד} הוי גוי חטא עם כבד עון זרע מרעים בנים משחיתים עזבו את יהנה נאצו את קדוש ישראל נזרו אחר: {ה} על מה תכפו עוד תוסיפו סרה כל ראש לחלי וכל לבב דני: {ו} מכף רגל ועד ראש אין בו מתם פצע וסבורה ומכה טריה לא זרו ולא חבשו ולא רפכה בשמן: {ז} ארצכם שממה עריכם שרפות אש אדמתכם לנגדכם זרים אכלים אתה ושממה כמהפכת זרים: {ח} ונתתה בת ציון כסכה בכרם כמלונה במקשה כעיר נצורה: {ט} לולי יהנה צבאות הותיר לנו שריד כמעט כסדם היינו לעמרה דמינו: {י} שמעו דבר יהנה קציני סדם האזינו תורת אלהינו עם עמרה:

{יא} למה לי רב זבחיכם יאמר יהנה שבבתי עלות אילים וחלב מריאים ונדם פרים וכבשים ועתודים לא תפצתי: {יב} כי תבאו לראות פני מי בקש זאת מנדכם רמס תצרי: {יג} לא תוסיפו הביא מנחת שןא קטרת תועבה היא לי חדש ושבת קרא מקרא לא אוכל און ועצרה: {יד} תדשיוכם ומועדיכם שגאה נפשי היו עלי לטרח נלאיתי נשא: {טו} ובפרשכם פפיקם אעלים עיני מכם גם כי תרבו תפלה איני שמע ידיכם דמים מלאו: {טז} רחצו הנפו הסירו רע מעלליכם מנגד עיני חזלו הרע: {יז} למדו היטב דרשו משפט אשרו חמוץ שפטו יתום ריבו אלמנה: {יח} לכו נא וננכחה יאמר יהנה אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ללבנו אם יאדימו כתולע כצמר יהיו: {יט} אם תאבו ושמעתם טוב הארץ תאכלו: {פ} {כ} ואם תמאנו ומריתם תרב תאכלו כי פי יהנה דבר: {כא} **איכה היתה לזונה קריה נאמנה מלאתי משפט צדק יליו בה ועתה מרצחים:** {כב} כספה הנה לסיגים סבאך מהול בפמים: {כג} שריד סוררים וסברי גנבים פלו אהב שחד ורדף שלמנים יתום לא ישפטו וריב אלמנה לא יבוא אליהם: {כד} לכן נאם האדון יהנה צבאות אביר ישראל

לעומקו של מקרא דברים - חזון

לפרשת דברים, הפותחת גם היא בתוכחה, אך בתוכחה מסותרת על ידי רמזים על כל אשר הכעיסו לבוראם במדבר, וממשיכה באהבה גלויה של משה רבנו לעם ישראל בברכו את העם לפני מותו [דברים א, יא'] יהוה אלהי אבותכם יסוף עליכם ככם אלה פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם.

וביסוד התוכחה היא האהבה, וכפי שנאמר [משלי, יב'] כי את אשר יאהב יהוה יוכיח וכאב את בן ירצה.

ואשר על כן גילו משה רבנו ירמיהו וישעיהו ושאר הנביאים, אהבתם בתוכחתם, כי כן דבר ה' בפיהם, כי היסוד בכולם הוא "כאב את בן ירצה". על כן יחפצו על פי ה' להטותו אליו בתשובה.

ואכן, מובא במדרש רבה [איכה] ג' נתנבאו בלשון איכה. משה רבנו, שנאמר איכה אשר לבדי טרחכם ומשאככם וריבכם (א, יב'), ישעיהו הנביא שנאמר איכה היתה לזונה קריה נאמנה (ישעיהו א, כא'), וירמיהו הנביא שנאמר, איכה ישבה בדד העיר רבתי עם (איכה א, א').

הוי אנהם מצרי ואנקמה מאויבי: {כה} ואשיבה ידי עליך ואצרך פבר סיגיד ואסירה כל בדילך: {כו} ואשיבה שפטך פבראשנה ויעצך כבתחלה אחרי כן יקרא לך עיר העדק קריה נאמנה: {כז} ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה:

בביאור ההפטרה ושייכותה לפרשה

הפטרה זו נועדה על פי הפסיקתא להיות אחת מג' הפטרות של פורענות בשבתות שלפני תשעה באב, ואשר אחריהן תבואנה ז' דנחמתא, שבע הפטרות נחמה. ובהיותה השלישית מן ההפטרות של "פורענותא" וסמוכה ליום תשעה באב, יש בה תוכחה גלויה אך עם אהבה מסותרת. תוכחה גלויה על המעשים אשר הובילו לשריפת בית המקדש, ואהבה מסותרת בפסוקי הנחמה שבסופה המבשרים על תקומת העם ובנין בית מקדשנו במהרה.

ולכאורה נקבעה הפטרה זו לשבת דברים שלפני תשעה באב ללא כל קשר לפרשת דברים עצמה. אלא, בהיות בה תוכחה קשה עם אהבה מסותרת, בזה נקשרת ההפטרה

לעומקו של מקרא דברים - חזון

מִשְׁכָּנוֹת הָרָעִים. ומי הם הָרָעִים, הם
שְׂבַעַת הָרוּעִים שִׁיתְּגִלוּ עִם מִשְׁחָה
צִדְקָנוּ בִּב' א'.

ומעין דברים אלו מובא במדרש איכה
רבה [פרשה א סימן כג]:

ר' יהודה בר' סימון ור' איבו ורבנן
אָמְרִי, לִפִּי שְׁחָטָאוּ מֶאֱל"ף וְעַד תִּי"ו,
מִתְּנַחֲמִין מֶאֱל"ף וְעַד תִּי"ו. וְכֵן אָתָּה
מוֹצֵא שְׁכָל גְּבוּאוֹת קְשׁוֹת שְׁנִתְּנָבָא
יְרֵמְיָה עַל יִשְׂרָאֵל הַקְּדִים יִשְׁעִיָּה
וְרַפָּאָו.

יְרֵמְיָה אָמַר: אֵיכָה יִשְׁכָּה בְּדָד,
יִשְׁעִיָּה אָמַר (מט, כא): וְאָמַרְתָּ בְּלִבְּךָ
מִי יֵלֵד לִי אֶת אֱלֹהֵי וְגו'.

יְרֵמְיָה אָמַר: בָּכָה תִּבְכֶּה בְּלִילָה,
יִשְׁעִיָּה אָמַר (ל, יט): בָּכוּ לֹא תִבְכֶּה
חֲנוּן יִחַנְדָּה וְגו'.

יְרֵמְיָה אָמַר: גָּלְתָה יְהוּדָה מֵעֲנִי,
יִשְׁעִיָּה אָמַר (יא, יב): וּנְפֻצוֹת יְהוּדָה
יִקְבְּצוּ וְגו'.

יְרֵמְיָה אָמַר: דִּרְכֵי צִיּוֹן אֲבִלּוֹת,
יִשְׁעִיָּה אָמַר (מ, ג): קוֹל קוֹרָא בַּמִּדְבָּר
פָּנוּ דֶּרֶךְ ה'.

יְרֵמְיָה אָמַר: הִיוּ צָרִיךְ לְרֹאשׁ.
יִשְׁעִיָּה אָמַר (ס, יד): וְהִלְכּוּ אֲלֵיכֶם
שְׁחוֹת בְּנֵי מַעֲנִיָּה.

יְרֵמְיָה אָמַר: וַיֵּצֵא מִן בֵּית צִיּוֹן וְגו',
יִשְׁעִיָּה אָמַר (נט, כ): וְכָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל.

ויש להבין מה בא המדרש ללמדנו.
ויובן על פי מה שנאמר וַיִּקְרָא ה'
אֱלֹקִים אֶל הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ אֵיכָה.
היכן אתה, לאיזה דרגה ירדת מרום
המעלה. שהיה לך לעשות חשבון
הנפש באיזה דרגה היית ולאן אתה
עלול ליפול ח"ו ואיך קרה לך ירידה
זאת, משפסקה נאמנותך.

ולעומקו של מקרא יֵאָמֶר, כמין רב-
שיח יש כאן בין ירמיהו לישעיהו
ומשה רבנו:

ירמיהו שואל איכה ישבה בדד,
וישעיהו משיב, שהיתה קריה
נאמנה, והפסיקה נאמנותה. ומשה
רבנו מציע את דרך התיקון, איכה
אָשָׁא לְבָדִי. לֹא אוֹכַל לְבָדִי וְגו' הִבּו
לָכֶם וְגו'. שֶׁהֶעֱרַבְתָּ יַחַד הִיא אֲשֶׁר
תָּבִיא אֶת גְּאוּלְתָּנוּ וּפְדוּתָנוּ נִפְשָׁנוּ.

ועוד מצינו פעמיים איכה בשיר
השירים: [פרק א, פסוק ז'] אֵיכָה
תִּרְעָה אֵיכָה תִּרְבִּיץ בַּצִּהֲרִים. וּרְמַז
הוא למה שאמר, כִּשְׁם שִׁלְקִינוּ
בַּכִּפְלִיִּים כֵּן יִהְיֶה שִׁכְרָנוּ בַּכִּפְלִיִּים.
שנאמר אֵיכָה תִּרְעָה אֵיכָה תִּרְבִּיץ
בַּצִּהֲרִים. ומסיים בה ואומר [פסוק ח']
אִם לֹא תִדְעִי לָךְ הִנֵּפָה בְּנָשִׁים צְאִי לָךְ
בַּעֲקֵבִי הַצָּאן וְרַעֲיָ אֶת גְּדִיתָהּ עַל

לעומקו של מקרא דברים - חזון

יִרְמְיָה אָמַר: זָכְרָה יְרוּשָׁלַיִם,
יִשְׁעֶיָה אָמַר: (סה, יז): כִּי הִגְנִי בִּזְרָא
שָׁמַיִם חֲדָשִׁים וְאָרֶץ חֲדָשָׁה וְלֹא
תִזְכְּרֶנָּה הָרָאשִׁנוֹת וְלֹא תַעֲלִינָה עַל לֵב.

יִרְמְיָה אָמַר: פֶּרֶשָׁה צִיּוֹן בְּיָדֶיהָ,
יִשְׁעֶיָה אָמַר: (נא, יב): אֲנֹכִי אֲנֹכִי הוּא
מְנַחֵמְכֶם.

יִרְמְיָה אָמַר: צָדִיק הוּא ה',
יִשְׁעֶיָה אָמַר: (ס, כא): וְעַמּוּד כָּלֵם
צָדִיקִים.

יִרְמְיָה אָמַר: קָרָאתִי לְמַאֲהָבִי,
יִשְׁעֶיָה אָמַר: (ס, יח): וְקָרָאת יִשׁוּעָה
חֹמַתֶּיךָ.

יִרְמְיָה אָמַר: רָאָה ה' כִּי צָר לִי,
יִשְׁעֶיָה אָמַר: (סו, יד): וְרָאִיתֶם וְשִׁשׁ
לְבַבְכֶם. יִרְמְיָה אָמַר: שְׁמַעוּ כִּי נִאֲמָנָה
אֲנִי, יִשְׁעֶיָה אָמַר: (סו, א): נִחְמוּ נִחְמוּ
עִמִּי.

יִרְמְיָה אָמַר: תְּבֹא כָל רְעֵתֶם לִפְנֵיךָ,
יִשְׁעֶיָה אָמַר: (נו, ז): נִהְבִּיאוּתִים אֶל
הַר קָדְשִׁי. בִּב"א.

למגילת איכה

**מִפִּי עֲלִיּוֹן לֹא תֵצֵא הָרַעוֹת וְהַטּוֹב
(ג, לח)**

פִּירֵשׁ רַש"י: מִפִּי עֲלִיּוֹן וּגו'. וְאִם
בִּאתִי לֹמַר לֹא מִיָּדוֹ בָּאָה אֵלַי הָרַעָה
הַזֹּאת מִקְרָה הִיא שֶׁהִיא לִי, אֵין זֹאת, כִּי
אִם בֵּין רַעוֹת בֵּין טוֹבוֹת מִי זֶה אָמַר
וְתִהְיֶה אִם ה' לֹא צוּה וּמִפִּיו לֹא תֵצֵא הֵן

יִרְמְיָה אָמַר: זָכְרָה יְרוּשָׁלַיִם,
יִשְׁעֶיָה אָמַר: (סה, יז): כִּי הִגְנִי בִּזְרָא
שָׁמַיִם חֲדָשִׁים וְאָרֶץ חֲדָשָׁה וְלֹא
תִזְכְּרֶנָּה הָרָאשִׁנוֹת וְלֹא תַעֲלִינָה עַל לֵב.
יִרְמְיָה אָמַר: חֲטָא חֲטָאָה יְרוּשָׁלַיִם,
יִשְׁעֶיָה אָמַר: (מד, כב): מִחֲתִיתִי כָעֵב
פֶּשְׁעֶיךָ.

יִרְמְיָה אָמַר: טַמְאָתָה בְּשׁוּלְיָהָ,
יִשְׁעֶיָה אָמַר: (ד, ד): אִם רָחֵץ ה' אֶת
צִאֵת בְּנוֹת צִיּוֹן.

יִרְמְיָה אָמַר: יָדוּ פֶרֶשׁ צָר,
יִשְׁעֶיָה אָמַר: (יא, יא): יוֹסִיף ה' שְׁנִית
יָדוֹ.

יִרְמְיָה אָמַר: כָּל עֲמָה נֶאֱמָנִים וּגו',
יִשְׁעֶיָה אָמַר: (מט, י): לֹא יִרְעֻבוּ וְלֹא
יִצְמָאוּ.

יִרְמְיָה אָמַר: לֹא אֲלִיכֶם כָּל עֲבָרֵי דָרְךָ,
יִשְׁעֶיָה אָמַר: (לב, טו): עַד יַעֲרָה עָלֵינוּ
רוּחַ מַמְרוֹם.

יִרְמְיָה אָמַר: מַמְרוֹם שָׁלַח אִשׁ בְּעֶצְמֹתַי,
יִשְׁעֶיָה אָמַר: (גז, טו): מָרוֹם וְקָדוֹשׁ
אֲשַׁכֵּן וְאֶת דָּכָא וּגו'.

יִרְמְיָה אָמַר: נִשְׁקָד עַל פֶּשְׁעִי,
יִשְׁעֶיָה אָמַר: (גב, ב): הִתְפַּתַּחִי מוֹסְרִי
צִנְאֵרְךָ,

יִרְמְיָה אָמַר: סָלָה כָּל אֲבִירֵי,
יִשְׁעֶיָה אָמַר: (סב, י): סָלוּ סָלוּ הַמְסָלָה
סָקְלוּ מֵאֲבָן.

לעומקו של מקרא דברים - חזון

שממות, מדבר וציה, היכן הם
מפְעָלוֹתָיו, אלא על כרחך שם **שְׁמוֹת**.

ויש ליתן טעם אם כן, מדוע הוציאו
הכתוב בלשון **שְׁמוֹת**, עד שצריכים
חז"ל לומר אל תקרי. שיאמר הפסוק
לכו חֲזוּ מפְעָלוֹת ה' אֲשֶׁר שָׁם **שְׁמוֹת**
בְּאֶרֶץ. ומדוע הוצרך לומר **שְׁמוֹת**.

ובשימת לב נאמר כאן **שם רחמים**:
לכו חֲזוּ מפְעָלוֹת **יהוה**, ומִשֵּׁם רחמים
יושפעו הרחמים ולא **שְׁמוֹת** ושממות.
ומעתה, בידי האדם הוא, האם ישים
ה' **שְׁמוֹת** או שמא ח"ו **שְׁמוֹת**.

ונרמזו הדברים בפסוק דומה
בתהלים [סו, פס' ה'] **לכו וראו מפְעָלוֹת**
אלהים נוֹרָא עֲלִילָה על בְּנֵי אָדָם: כי
שָׁם **אלקים** דין הוא ומוראו על
הבריות וזה שאמר **נוֹרָא עֲלִילָה**.

ומעתה אפשר לחלק, מה שאמר
שְׁמוֹת הוא מצד **האהבה** של שם ה'
מקור הרחמים, ומה שאמר **שְׁמוֹת** הוא
מצד היראה, של שם אלקים שהוא דין
ומשפט הנותן לאיש כְּפָרִי מעלליו וזה
שאמר **נוֹרָא עֲלִילָה** על בְּנֵי אָדָם.

וזה שנאמר בסמוך מה יתְאַוֵּן אָדָם חֵי
גֶבֶר על (חטאו) חַטָּאוֹ: {**איכה ה, לט**}

רעה הן טובה אבל מה יש להתאונן
אדם חי גבר על חטאיו כל איש ואיש
יתאונן על חטאיו כי הם המביאים עליו
הרעה, מפי עליון לא תצא אמר רבי
יוחנן מיום שאמר הקב"ה (דברים ל')
ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב
וגו' לא יצא רעה וטובה מפיו אלא
הרעה באה מאליה לעושה רע והטוב
לעושה טוב לפיכך מה יתאונן למה
יתרעם האדם אם לא על חטאיו עכ"ל.

וכפי שמובא בברכות [ז]: מנא לן
דְּשִׁמָּא גְרָיִם - שְׁשֵׁמוֹ שֶׁל הָאָדָם
גורם לו כביכול כל מפעלות חייו -
אמר רבי אליעזר דאמר קרא (תהלים
מו, ט') **לכו חֲזוּ מפְעָלוֹת ה' אֲשֶׁר שָׁם**
שְׁמוֹת בְּאֶרֶץ אל תקרי **שְׁמוֹת** אלא
שְׁמוֹת.

ויש ליתן את הדעת, כיצד למדו
חז"ל **שְׁמוֹת** [בצירה] **משְׁמוֹת** [בפתח].
עד שאמרו אל תקרי **שְׁמוֹת** אלא
שְׁמוֹת.

ובהקדים, בשימת לב נראה שיש
כאן מעין תרתי דסתרי. אמרת לכו חֲזוּ
מפְעָלוֹת ה' והדר אמרת אֲשֶׁר שָׁם
שְׁמוֹת בְּאֶרֶץ. אם שָׁם **שְׁמוֹת**, שהן

לעומקו של מקרא דברים - חזון

יְמֵינוּ פְּקָדָם, יתכוון לחידוש הימים שבהם היה האדם ובוראו יחד מטיילים בגן עדן מקדם לפני החטא, שנהיה כביכול זה עם זה ככרובים המעורים זה עם זה, כימי עולם וכשנים קדמוניות.

לברכת "נחם"

נאמר בברכת "נחם" כי אֶתָּה ה' בָּאֵשׁ הִצַּתָּה וּבָאֵשׁ אֶתָּה עֲתִיד לִבְנוֹתָהּ. פְּתוּב: וְאֲנִי אֶהְיֶה לָּהּ נָאֻם ה' חוֹמַת אֵשׁ סָבִיב וְלִכְבוֹד אֶהְיֶה בְּתוֹכָהּ. **נאמר** פעמיים בָּאֵשׁ ונאמר פעמים **אֶהְיֶה**. והם כנגד שתי פעמים שנאמר למשה רבנו **מתוך לבת האש** של הסנה, **אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה**. וכאומרו, התגליתי **באש בתוך** הסנה, וכאן אתגלה גם **בפנים וגם בחוץ**. כנגד התגלותו בחוץ אמר "ואני **אֶהְיֶה** לה חומת אש סביב", וכנגד התגלותו בפנים אמר "ולכבוד **אֶהְיֶה בתוכה**". וכפי שדרשו, (ברכות דף ט ע"ב) **אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה** א"ל הקב"ה למשה לך אמור להם לישראל אני הייתי עמכם בשעבוד זה ואני אֶהְיֶה עמכם בשעבוד מלכיות.

אני אֶהְיֶה עמכם בשעבוד זה כוונתו עמם **בפנים**, כביכול עמו אנכי בצרה, ולעתיד **לבוא** אֶהְיֶה עמכם **בשעבוד**

והיינו כפירוש רש"י: מה יתאונן למה יתרעם האדם אם לא על חטאיו.

ועל דרך צחצוח הלשון, ובשימת לב קרי תִּטְאָיו וכתוב חטאו. **חסר יו"ד**. שעל ידי כך שהוציא יו"ד הקדושה מלבו, עבירה גוררת עבירה ונהייתה לו מחטאו לתִּטְאָיו. ותיקונו הוא להשיב את יו"ד הקדושה אליו על ידי שישב אל ה' בכל לבו, באומרו: [איכה ה, כא] **הָשִׁיבֵנו יְהוָה אֵלֵינוּ (ונשוב) וְנָשׁוּבָה תִּדְּשׁ יְמֵינוּ פְּקָדָם. ובשימת לב, קרי: וְנָשׁוּבָה עם האות ה"א, וכתוב ונשוב, ללא ה"א. שעל ידי שיחזיר האות ה' למלה ונשוב, וכן ישיב אליו את האות י', יעזרהו השם הנרמז בשתי אותיות חסירות אלו י-ה, להפסיק מחטאיו ולשוב בלבב שלם ויזכה לראות בנחמה.**

ועל דרך החסידות והפנימיות זה שאמר רבי בפרקי אבות פרק ב משנה א' **דע מה למעלה ממך** - דע מה שלמעלה [כלומר המושפע עליך מלמעלה] - זה ממך. כי מעשיך יקרבוך וכו'.

ולעומקו של מקרא נֶאֱמַר, שזו כוונת הכתוב **הָשִׁיבֵנו וְנָשׁוּבָה, ונשובה יחד** כביכול. וכן באומרו **תִּדְּשׁ**

לעומקו של מקרא דברים - חזון

ולעומקו של מקרא יש לומר שהיא התורה הכתובה באש שחורה על גבי אש לבנה, שהאש השחורה היא מלבר, והלבנה היא מלגיו. שבאש הצתה שלא קימיה, ובאש אתה עתיד לבנותה לקשיקמוה, בב"א.

~~~~~

מלכויות להגן עליהם מבחוץ. כפסוק "ירושלים הרים סביב לה וה' סביב לעמו".

וזה שחתמו חז"ל "מנחם ציון ובונה ירושלים". מנחם ציון מסביב, ובונה ירושלים מתוכה ובתוכה.

ומה שנאמר פעמיים בָּאֵשׁ, ואש זו מוקפת ומקפת רחמים, כי אה"ה אשר אה"ה הוא שם הרחמים הגמורים. אחת מבחוץ ואחת מבפנים.

ואשר על כן נאמר אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה. והתיבה "אשר" היא ר"ת אש רחמים, והאות רי"ש במילואה היא כעין נוטריקון רחמי אש. וכאמרו שאש זו של בניין בית המקדש היא אש המוקפת רחמים, ואש המקפת רחמים, וכאילו כתוב בתוך אהיה אשר אהיה: אהיה אש רחמי אש אהיה.

ואשר על כן מוסיפים בברכת נחם את הפסוק וְאֶנִּי אֶהְיֶה לָּהּ נָאֻם ה' חֹמַת אֵשׁ סָבִיב וּלְכָבוֹד אֶהְיֶה בְּתוֹכָהּ. וכאמרו: אש הרחמים תקיפנו סביב, ובתוכנו ישכון כבוד ה' ברחמים גמורים.

והן שתי המידות של הקב"ה הנקראות סובב כל עלמין ומלא כל עלמין, המשלימות זו את זו בהנהגה של רחמים גמורים מן השמים.

בכל ענייני החוברת ניתן לפנות אל: 052-7675895
גור-אריה צור | מודיעין עילית
להצטרפות לתפוצת מייל leshem895@gmail.com

